

วัดสีน

ปทุมธานี

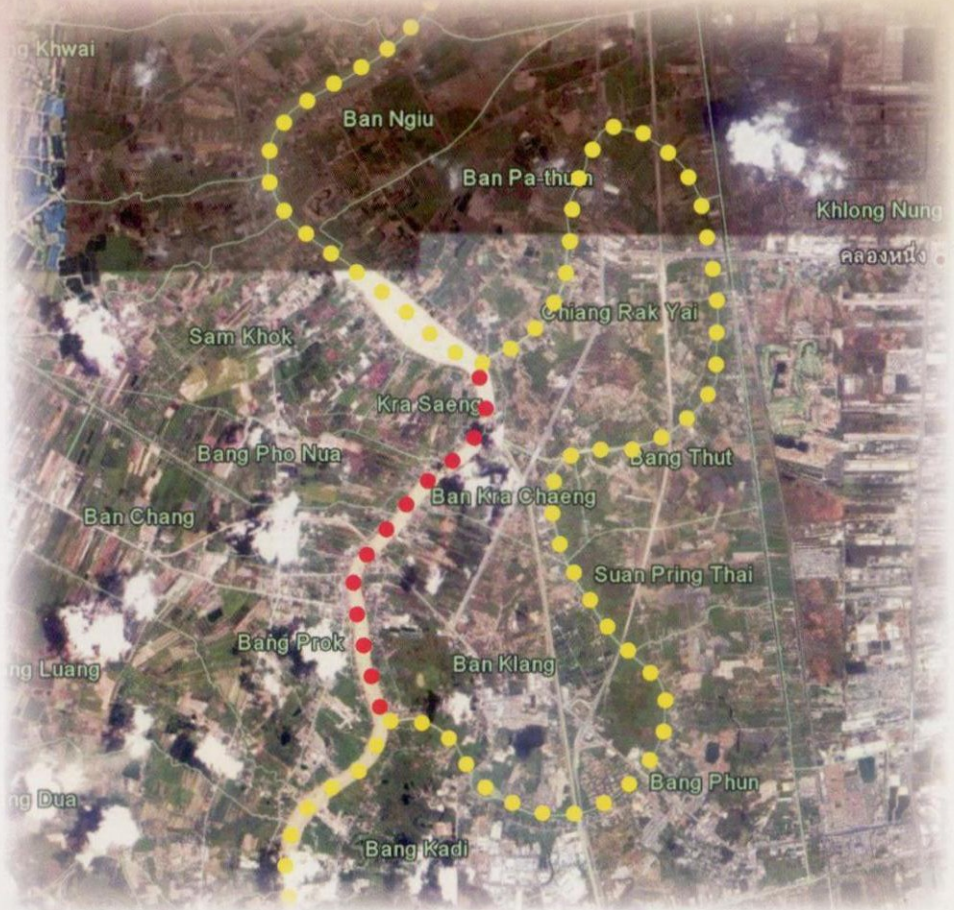
ภาพบน : ก่อนบูรณะ
ภาพล่าง : หลังบูรณะ

วัดสิงห์

๑. ที่ตั้ง

วัดสิงห์ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๒ ตำบลสามโคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกบริเวณคู้้งน้ำที่กว้างใหญ่ ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาสายใหม่ซึ่งขุดลัดเดีร็ดใหญ่ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม ตรงหน้าวัดไถ่เตี้ย วัดสิงห์เป็นวัดโบราณ ที่ตั้งของวัดอยู่ห่างจากริมฝั่งแม่น้ำลึกเข้าไปประมาณ ๕๐๐ เมตร โดยมีลำคลองสำหรับเรือเข้าออก เรียกว่าคลองวัดสิงห์อยู่ทางทิศใต้ของวัดแผ่นดินบริเวณนี้เรียกว่า "บ้านสามโคก"

แม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณจุดสี่เหลี่ยมแสดงแนวแม่น้ำเดิมซึ่งปัจจุบันบางส่วนกลายเป็นคลองบางหลวง-เชียงราก และคลองบ้านพร้าว ส่วนบริเวณจุดสีแดงคือคลองที่ขุดลัดแม่น้ำ และกลายเป็นแม่น้ำในปัจจุบัน
ที่มา: ภาพดาวเทียมจาก GoogleEarth.com

๒. ประวัติความเป็นมา

มีเรื่องราวเล่าขานในอดีตบันทึกไว้ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ถึงการอพยพมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่อาศัยของชาวมอญหลายยุคหลายสมัย ณ บ้านสามโคก “วัดสิงห์” เป็นวัดโบราณที่มีความสำคัญของบ้านสามโคกสร้างมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีข้อสันนิษฐานเป็นสองประการว่าอาจจะเป็นวัดที่มีมาแล้วตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ หรือเป็นวัดที่สร้างขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในราวปี พ.ศ.๒๒๐๒ ถึง ๒๒๑๐ เพื่อให้พระภิกษุที่อพยพหนีศึกพม่ามาพร้อมกับชาวมอญได้อยู่จำพรรษา

ดังนั้นวัดสิงห์ จึงเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองสามโคกที่มีมาก่อนชาวมอญจะอพยพเข้ามาอยู่ที่บ้านสามโคก และได้กลายเป็นบ้านร้างผู้คนไป ครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งแรกในแผ่นดินสมเด็จพระมหินทราธิราช พ.ศ.๒๑๑๒ เมื่อถึง ปี พ.ศ. ๒๒๐๒ ในแผ่นดิน “สมเด็จพระนารายณ์มหาราช” หัวหน้าชาวมอญชื่อสมิงเปอ กับพวกรวม ๑๑ คน ได้อพยพหนีทัพพม่าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารและได้จับตัวมิ่งนันทมิตร ซึ่งเป็นพระเจ้าอาของพระเจ้าอังวะมาถวายสมเด็จพระนารายณ์ฯ พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้สมิงเปอกับพรรคพวกประมาณหมื่นคนเศษ ตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ตำบลสามโคก ริมฝั่งน้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกใกล้วัดสิงห์เป็นครั้งแรก ซึ่งต่อมาก็ได้รับการยกฐานะเป็น “เมืองสามโคก” ในที่สุด

อย่างไรก็ตามเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ ๒ ครอบครัวยุทธชาวมอญที่เมืองสามโคกได้ถูกกวาดต้อนกลับไปเมืองพม่า จึงทำให้เมืองสามโคกร้างลงอีกครั้งหนึ่ง

สมัยกรุงธนบุรี ปี พ.ศ.๒๓๑๘ “พระยาเจ่ง” เจ้าเมืองเตรียนเป็นหัวหน้าได้พาครอบครัวชาวมอญอพยพหนีการปราบปรามของพม่าเข้ามา พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สามโคกจนถึงปากเกร็ดนนทบุรี

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แผ่นดินสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ชาวมอญอพยพหลบภัยเข้ามาประมาณสี่หมื่นคนเศษ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองนนทบุรีและปทุมธานีด้วยเหตุผลที่โปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญอยู่อาศัยตั้งบ้านเรือนเป็นจำนวนมาก ประชากรส่วนใหญ่ที่สามโคกจึงเป็นชาวมอญและมีจำนวนมากขึ้น และได้จัดการสร้างว่าการเจ้าเมืองบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเหนือวัดสิงห์ บริเวณบ้านพรม ปากคลองบ้านทาสเรียกว่า “เมืองสามโคก”

วัดสังข์เมื่อมองจากภาพดาวเทียม

ก. วิหารโตง (ศาลาดิน)

ข. วิหารน้อย

ค. กุฏิ

ง. อุโบสถ

จ. โกศพญากราย

ฉ. เต้าเผาตุ้มสามโลก (เต้าโอง่าง)

ที่มา: ภาพดาวเทียมจาก GoogleEarth.com

พิกัดทางภูมิศาสตร์ในระบบ UTM: 47P-0666338E-1554188N

๓. โบราณวัตถุสถานที่สำคัญของวัดสิงห์

วิหารโถง (ศาลาติน)

๓.๑ วิหารโถง (ศาลาติน) เป็นอาคารทรงไทยจั่วลูกฟักหน้าพรหมมีมัลลย์โดยรอบ มุงด้วยกระเบื้องกาบูกะเบื้องเชิงชายทำเป็นบันแถลงรูปสามเหลี่ยมปลายเรียวโค้งรูปเทพพนมสลับกับรูปดอกบัวอ่อนช้อยสวยงาม ภายในมีเสาระเบียงเรียบรายรอบเป็นจำนวนมาก พื้นปูด้วยกระเบื้องดินเผาขัดมัน ด้านข้างทั้งสองก่ออิฐยกแนวเป็นอาสนะสงฆ์ ตรงกลางก่อเป็นฐานชุกชีประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญอันเป็นประธานของศาลาภายในรอบซุ้มเรือนแก้วและพระอันดับลดหลั่นลงมาเพดานของอาคารทำเป็นกรอบย่อมุมไม้สิบสองแบ่งเป็นห้องๆ ระหว่างช่วงเสาประดับด้วยไม้แกะสลักเป็นดาวเพดานดวงใหญ่ประกอบด้วยดาวจกกล และดาวรังแตนอยู่ตรงกลางล้อมรอบด้วยดาวดอกจอกซึ่งมีขนาดเล็กลงมา ตกแต่งด้วยการลงรักปิดทองล่องชาด เสาของอาคารเป็นเสาไม้กลมทาสีด้วยชาดสีแดง ความสวยงามของอาคารนี้อยู่ที่รูปทรงและสัดส่วนของอาคารเป็นอาคารเก่าสมัยอยุธยา และความสวยงามของกระเบื้องมุงหลังคา ดาวเพดานไม้แกะสลักขนาดใหญ่ที่สวยงาม ตลอดจนลวดลายปูนปั้นของฐานชุกชีที่ตกแต่งด้วยปูนปั้นปิดทองรองกระຈักสีเขียว ซุ้มเรือนแก้วด้านหลังพระพุทธรูปและพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามโดดเด่นอยู่กลางวิหาร

๓.๒ วิหารน้อย เป็นวิหารหลังเล็กก่อด้วยอิฐเป็นอาคารทรงไทยก่ออิฐไปจรดอกไก่ มุงด้วยกระเบื้องดินเผากาบูกะ ด้านหน้ามีชายคาปีกนกยื่นออกมาจากตัวอาคาร ฐานของอาคารทำเป็นท้องสำเภาก่ออิฐเป็นฐานปัทม์แอ่นโค้ง มีช่องประตูเข้าสู่วิหารด้านหน้าเพียงหนึ่งช่อง วงกบประตูทำด้วยไม้สักทอง

วิหารน้อย

บานประตูใหญ่สองบานมีความหนามากฝาผนังวิหารด้านข้างก่อเว้นเป็นช่องๆ ทำเป็นซีกุกรร แทนหน้าต่างให้แสงเข้าสู่ภายในเพียงเล็กน้อย ภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ปางมารวิชัยบนฐานชุกชีประดับด้วยลวดลายปูนปั้นปิดทองร่องกระຈจสีเขียว ด้านหน้าพระประธานมีพระอัครสาวกยืนซ้ายขวาประนมมือ ความสวยงามของวิหารน้อยอยู่ตรงที่เป็นโบราณสถานสมัยอยุธยาซึ่งมีเทคนิคการสร้างโดยเน้นเรื่องของแสงและเงาวิหารมีขนาดเล็ก พระพุทธรูปขนาดใหญ่ พื้นที่ว่างระยะจากประตูที่เปิดถึงพระประธานที่กระชั้นชิดประกอบกับแสงที่ส่องเข้าตามช่องผนังด้านข้างสลัวๆ เมื่อเปิดประตูบานใหญ่เข้าไปแสงจะพุ่งไปจับองค์พระประธานดูโดดเด่นวังเวงสงบเยือกเย็นหลังและศักดิ์สิทธิ์ ลวดลายปูนปั้นบนฐานชุกชีปิดทองร่องกระຈจเมื่อกระทบกับแสงดูแวววาวงดงามยิ่งนัก

๓.๓ ภูมิ รูปทรงจั่วเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ก่อผนังตั้งแต่ฐานราก ส่วนฐานล่างก่อเป็นช่องโค้งโปร่ง ระดับพื้นอาคารก่อเป็นฐานปัทม์ โดยรอบก่อผนังจรดอกไก่ จั่วประดับด้วยการฝังถ้วยจานเบญจรงค์เป็นวงกลม หลังคามุงด้วยกระเบื้องกาบูนีมีลายมุงกระเบื้องยื่นมาด้านหน้าเป็นส่วนระเบียงของตัวอาคาร และก่อเป็นผนังคางหมูสองข้าง ด้านข้างทำเป็นกันสาดมุงกระเบื้องโดยรอบ ผนังด้านข้างเป็นช่องประตูหน้าต่าง

ลักษณะอาคารภูมิภายในค่อนข้างมืด ช่วงของฝาผนังต่ำ ขนาดภูมิมีขนาดเล็ก สำหรับความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ผู้สมณะ ความสวยงามและคุณค่าของอาคารภูมิน้อยู่ที่การจัดมุงกระเบื้องและลวดลายของบันแถลง กระเบื้องเชิงชาย รูปทรงอาคารที่แปลกตาหาดูได้ยาก

ภูมิ

เพราะเป็นอาคารเก่าสมัยอยุธยาที่ยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ และเป็นแบบอย่างอาคารที่คนไทยรับเทคนิคการก่อสร้างอาคารจากฝรั่งต่างชาติที่เข้ามาในสมัยอยุธยา

๓.๔ พระพุทธบาทไม้ พระพุทธบาท เป็นศาสนวัตถุที่เคารพกราบไหว้ของชาวพุทธแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีกรอบเป็นขอบสองชั้นด้านข้างทั้งสองประกอบด้วยเสาไม้กลึงกลมยอดบัว ภายในตรงกลางแกะสลักเป็นรอยพระพุทธบาท และล้อมรอบเป็นกรอบสี่เหลี่ยมด้วยลายบัวเกสร กรอบชั้นที่สองแกะสลักเป็นลายหน้ากระดานลูกฟักกระจายตามมุมปู กรอบด้านบนเป็นแผ่นไม้หน้ากระดาน ตรงกลางแกะสลักเป็นรูปยักษ์คาบลายกนกที่สะบัดไหว

รอยพระพุทธบาทไม้

ออกไปจากปากยักษ์ไปจรดเสาประกบส่วนนี้เป็นส่วนบนสุดของพระพุทธรูปไม้ ซึ่งตั้งบนแท่นฐานสิงห์ไม้สักที่มีขนาดใหญ่และหนาแกะสลักไว้เป็นช่อง ๆ

กรอบฐานล่างปิดกระฉากที่สีฟ้า การตกแต่งพระพุทธรูปโดยการปิดทองร่องกระฉากพระพุทธรูปไม้วัดสิงห์นับเป็นศิลปะวัตถุที่งดงามและมีคุณค่ายิ่ง ทั้งรูปแบบความประณีตสวยงามของลวดลายที่ช่างบรรจงออกแบบและตกแต่งด้วยแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนา

๓.๕ หลวงพ่อโต ประดิษฐานในวิหารโถง (ศาลาติน) เป็นพระพุทธรูปก่อด้วยอิฐถือปูนลงรักปิดทองปางมารวิชัย ศิลปอยุธยา อายุประมาณ ๓๒๐ ปี มีพุทธลักษณะทั้งงดงาม มีขนาดหน้าตักกว้าง ๓ ศอก สูง ๕ ศอก ไรพระศกเล็กแบบหนามขนุน ด้านหลังองค์พระมีพนักพิงเป็นซุ้มเรือนแก้วก่อด้วยอิฐมีลวดลายปูนปั้นเป็นคิ้ว ขอบเป็นเขี้ยวตะขาบจรดปลายแหลมด้านล่างทั้งสองข้างทำเป็นลายกนกสองข้างฐานพระพุทธรูป ฐานชุกชีก่อด้วยอิฐฉาบปูนเป็นชั้นย่อมุมสิบสองลดหลั่นกันลงมา ประดับด้วยลายปูนปั้นหน้ากระดานประจำямก้ามปูปิดทองร่องกระฉากสีเขียวสวยงาม หลวงพ่อโตประดิษฐานบนแท่นฐานชุกชีมีขนาดหน้าตักกว้าง ๓ ศอก ๓ นิ้ว สูง ๕ ศอก มีผู้เคารพกราบไหว้อยู่เสมอด้วยศรัทธาว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์มีมาแต่โบราณ

หลวงพ่โต

๓.๖ หลวงพ่อเพชร พระพุทธรูปปางไสยาสน์ประดิษฐานอยู่ด้านหลังหลวงพ่โต ซึ่งมีซุ้มเรือนแก้วคั่นอยู่ องค์พระมีขนาดยาว ๕ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้วอยู่บนฐานชุกชี เหนือองค์หลวงพ่เพชรมีพระพุทธรูป ปางมารวิชัย ประดิษฐานบนฐานชุกชีสององค์ ส่วนฉากด้านหลังซุ้มเรือนแก้วปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนังศิลปะสมัยอยุธยาว่าเป็นภาพพระพุทธเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์ นำเสด็จโดยที่รายละเอียดยของภาพถูกน้ำฝนชะล้างไปจนเหลือเลือนราง ซึ่งนับได้ว่าเป็นภาพจิตรกรรมที่เก่าที่สุดในจังหวัดปทุมธานีที่คงเหลืออยู่ หลวงพ่เพชรเป็นพระพุทธรูปองค์หนึ่งซึ่งอยู่ร่วมกันในวิหารโถงเป็นที่เคารพกราบไหว้ของผู้คนทั่วไป

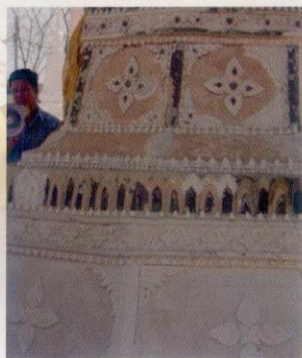
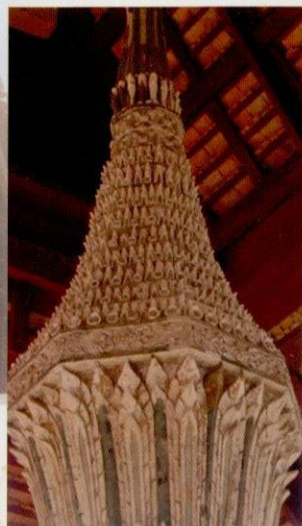
หลวงพ่อเพชร

๓.๗ อุโบสถ เป็นอาคารที่ใช้ในการทำสังฆกรรมของวัดสิงห์ ประกอบด้วยกำแพงแก้วล้อมรอบ ด้านในกำแพงก่อเป็นช่องสามเหลี่ยมกลัดพื้นโดยรอบเพื่อไว้วางตะเกียงตามไฟให้แสงสว่างในเวลาประกอบพิธีทางศาสนาในเวลากลางคืน พื้นโดยรอบปูด้วยศิลาทางเข้าทำเป็นซุ้มโค้งก่ออิฐแบบกุ่มข้างทั้งด้านหน้าด้านหลัง ศิลปะแบบอยุธยา ด้านหน้าอุโบสถก่อเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง อุโบสถก่ออิฐถือปูน เป็นผนังไปจรดอกไก่ เครื่องบนข้อฟ้าใบระกา กระเบื้องซ่อมแซมใหม่ ซุ้มประตูหน้าต่างปั้นปูนหลังช่วงบนยังคงเหลือหน้าบันไม้แกะสลักเป็นลายช่อหางโศปิตทองร่องกระจกของเดิมที่สวยงามศิลปะอยุธยา ส่วนภายในพื้นอุโบสถจะมีระดับต่ำกว่าพื้นภายนอก ซึ่งเป็นลักษณะโบสถ์โดยทั่วไปสมัยอยุธยา ด้านหลังประดิษฐานพระประธานและพระพุทธรูปองค์รองรวมทั้งพระลำดับอีกสามองค์ ทั้งนี้พระประธานปูนปั้นปางมารวิชัย พระพักตร์รูปไข่ พระขนงโก่งโค้ง พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์ยิ้ม พระกรณยาว พระเกศาเป็นเม็ดละเอียด พระรัศมีเป็นเกศเปลว พระวรกายบอบบางสวยงามรูปแบบศิลปะสมัยอยุธยาฐานชุกชีส่วนบนทำเป็นบัวกลุ่มกลีบใหญ่รองรับเป็นฐานปัทม์ย่อมุมขยายจนจดแท่น ส่วนพระพุทธรูป องค์รองมีรูปทรงเช่นเดียวกัน

อุโบสถ

๓.๘ โศกพญาราย อดีตเจ้าอาวาสวัดสิงห์ พระราชาคณะสมัยรัชกาลที่ ๒ ก่อด้วยอิฐฉาบปูนรูปแบบโกศโกธทรงกระบอกกลมปากผาย ฝายอดปรีกปูนปั้นประดับกระจก ตั้งอยู่ในบริเวณโบสถ์หน้าวิหารน้อยฐานเหลี่ยมย่อมุมตักแต่งด้วยลายปูนปั้นประดับด้วยลายบัววงลายหน้ากระดานประจายามก้ามปู ส่วนตัวโกศประดับด้วยลายปูนปั้นลายกาบพรหมศรและกาบกระจังโดยรอบตัวโกศ ส่วนยอดประดับด้วย บัวกลุ่ม ๑๒ ชั้น บัวจงกลปียอดและหยาดน้ำค้างสวยงามโดดเด่นด้วยรูปทรงที่ได้สัดส่วน ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นประณีตและงดงามด้วยฝีมือปั้นปูนสดที่หาดูหาชมได้ยาก “พญาราย” เป็นพระราชาคณะที่มีประวัติที่พิสดารยิ่งนักตามคำบอกเล่าของท่านเจ้าคุณพระวินัยสาทร อดีตเจ้าอาวาสวัดสำแลเล่าไว้ว่า “พญาราย” คงเป็นขุนนางมอญหรือเชื้อพระวงศ์ของเจ้าเมืองมอญอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อรามัญประเทศถูกย่ำยีจากพม่า จึงพาน้องสาวมุ้งหน้าหนีมาสู่ประเทศไทยตามพรรคพวกมอญที่อพยพมาก่อน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทั้งสองเดินลัดป่ารอนแรมเป็นเวลาหลายเดือนจนผมยารุงรัง พญารายซึ่งเดิมมีนามว่า “ไทร” มีมิดกราย (มิดไต้) ดิดตัวมา ๑ เล่ม เวลาคำนินจะนอนไกลกันเพราะเกรงสิงห์สราสตร์ที่มีอยู่ในป่าจะทำร้ายน้อง เมื่อเดินทางมาถึงประเทศไทยมาจำพรรษาอยู่ที่วัดสิงห์ ซึ่งเป็นที่ชาวมอญอพยพมาตั้งถิ่นฐานแต่เดิมแล้ว แต่ชาวมอญที่สามโคกไม่เชื่อในความบริสุทธิ์ของพระไตรรูปนี้ เพราะการรอนแรมกลางป่านานๆ เป็นแรมเดือนนั้นยากต่อการรักษาพรหมจรรย์ได้

โกศพญากราย

จึงตั้งข้อรังเกียจว่าเป็นพระไม่บริสุทธิ์ไม่เคารพบูชากราบไหว้ กล่าวหาว่าปาราชิก พระภิกษุใดก็ยืนยันว่าตัวเองเป็นพระสงฆ์บริสุทธิ์อยู่อย่างมีศรัทธาเป็นพยาน จึงอธิษฐานจิตและประกาศแก่ชาวบ้านทั่วไปว่าจะโยนมีดกรายเล่มนี้ลงในแม่น้ำหน้าวัดสิงห์ ถ้ายังบริสุทธิ์อยู่ก็ขอให้มีดกรายจจลงน้ำได้ แต่ถ้าไม่บริสุทธิ์ก็ขอให้มีดกรายจจจมน้ำไป พระภิกษุใดอธิษฐานถึงคุณพระศรีรัตนตรัยเทพเทวดาฟ้าดินถึงความบริสุทธิ์ของตน แล้วขว้างมีดกรายลงไป ในแม่น้ำหน้าวัดสิงห์มีดกรายนั่นก็ลอยน้ำชาวบ้านทั้งหลายจึงเรียกท่านว่า “พญากราย” กิตติศัพท์เรื่องนี้ล่วงรู้ไปถึง ล้นเกล้ารัชกาลที่ ๒ จึงพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะนามว่า “พระไตรสรณรัช” ถวายเครื่องใช้ไม้สอยพิเศษ เช่น เตียง ตั้ง ตู้พระไตรปิฎก ลายรดน้ำ และของอื่นๆ อีกมากมาย

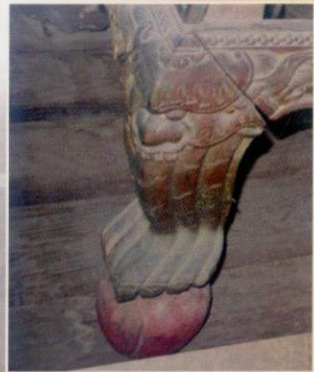
และเสด็จพระราชดำเนินมาสนทนาธรรมและเยี่ยมอยู่เป็นประจำเมื่อถึงแก่ภรรณาภาพ
ภายหลังพระราชทานเพลิงศพท่านแล้วได้บรรจุอัฐิไว้ที่วัดสิงห์ โดยก่อเป็นโกศไว้หน้าวิหารน้อย
ภายในเขตอุโบสถ เพื่อเป็นที่เคารพสักการะแก่บุคลทั่วไป

๓.๙ พระแท่นบรรทม เป็นพระแท่นบรรทมของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภาลัย ล้นเกล้ารัชกาลที่ ๒ ซึ่งทรงอุทิศถวายแด่พญากุราย เจ้าอาวาสวัดสิงห์ขณะนั้น
ในคราวเสด็จประพาสเมืองสามโคก ในเทศกาลออกพรรษาเดือน ๑๑ ซึ่งตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม
พ.ศ.๒๓๕๘ ซึ่งในครั้งนั้นชาวมอญและชาวบ้านได้พากันนำดอกบัวมาทูลเกล้าฯ ถวายเป็น
จำนวนมาก พระองค์ท่านจึงได้พระราชทานนามให้แก่เมืองสามโคกใหม่ว่าเมืองประทุมธานี
ดังปรากฏในนิราศภูเขาทองที่ประพันธ์โดยสุนทรภู่ ว่า

“...ถึงสามโคกโคกถวิลถึงปิ่นเกล้า
ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี

พระพุทธรเจ้าหลวงบำรุงซึ่งกรุงศรี
ชื่อประทุมธานีเพราะมีบัว...”

ดังนั้นพระแท่นบรรทมนี่จึงเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญ ที่มีความเชื่อมโยง
ไปถึงต้นกำเนิดของนามจังหวัดปทุมธานีและเป็นโบราณวัตถุชิ้นเอกที่แสดงถึงฝีมือช่างในสมัย
ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ได้เป็นอย่างดี

พระแท่นบรรทม

๓.๑๐ เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง เป็นเจดีย์ราย ๖ องค์ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณด้านหน้า (ด้านทิศตะวันออก) ของอุโบสถ ซึ่งในคราวบูรณะวัดสิงห์ได้มีการขุดตรวจทางโบราณคดีและพบฐานเจดีย์เก่า จึงสันนิษฐานได้ว่าเจดีย์รายทั้ง ๖ องค์นี้น่าจะถูกสร้างซ้อนทับลงไปในพื้นที่เดิม ซึ่งลักษณะของเจดีย์เหลี่ยมย่อมุม

ไม้สิบสอง เป็นเจดีย์ทรงเครื่องที่นิยมสร้างกันอย่างแพร่หลายในสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยเฉพาะลักษณะของส่วนยอดที่เปลี่ยนจากการใช้ปล้องไฉนมาเป็นการใช้บัวกลุ่มเถาที่มีลูกแก้วคั่นแบ่งส่วนปลีบนบัวกลุ่มออกเป็นสองส่วน โดยมีปลียอดอยู่ด้านบนนั้นเป็นลักษณะที่นิยมในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยาด้วย

๓.๑๑ เตาเผาตุ่มสามโคก ตั้งอยู่บริเวณฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และริมคลองบ้านทาสข้างวัดสิงห์ เป็นเนินโคกเตาเผาสามโคกตั้งเรียงรายกัน โคกที่สามถูกรถไถเกรดเนินโคกเตาไปทำถนนจนหมดคงเหลือเพียงสองโคก เนินโคกเตาที่หนึ่งมีพื้นที่กว้างประมาณ ๓๐๐ ตารางวา มีต้นไม้ใหญ่ เช่น ต้นมะขาม ก้ามปู และปื๊ด ขึ้นโดยรอบบนเนินโคกเตาเต็มไปด้วยเศษอิฐและภาชนะเครื่องปั้นดินเผา เช่น โอ่ง อ่าง ครก เนินโคกเตาที่สอง อยู่ห่างจากเนินโคกเตาที่หนึ่ง ประมาณ ๕๐ เมตร ใกล้กับคลองบ้านทาสเนินโคกเตาที่สองนี้ถูกถนนตัดผ่าน จึงเหลือเพียงส่วนเดียวพบแนวอิฐโครงสร้างเตาและเศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผาอยู่โดยทั่วไป การขุดค้นทางโบราณคดีที่เตาเผาตุ่มสามโคก โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี องค์การบริหารส่วนตำบลสามโคกได้ร่วมกับสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๒ สุพรรณบุรี กรมศิลปากร ได้ทำการขุดแต่งเตาเผาตุ่มสามโคกเตาเผาที่หนึ่งเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี เมื่อเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ผลการขุดแต่งพบซากโครงสร้างเตาปรากฏอยู่บนเนิน ๑ เตา ลักษณะเป็นเตาก่อขนานไปกับแม่น้ำเจ้าพระยาในแนวทิศเหนือและทิศใต้ ลักษณะเตาเป็นเตาแบบระบายความร้อนผ่านแนวนอนมีรูปร่างเตา คล้ายเรือคว่ำหรือมะละกอผ่าซีกก่อด้วยอิฐ

เตาเผาตุ่มสามโคก

หลังจากชุดแต่งเสร็จแล้วได้จัดทำหลังคาคลุมเนินโคกเตาป้องกันน้ำฝนชะล้างทำลายกำแพงเตา ปรับบริเวณด้านข้างเตาที่ติดกับถนนจัดทำโอบีศาลาท่าน้ำสำหรับเรือนักท่องเที่ยวทางน้ำมาแวะชมและจัดทำถนนทางเข้าสู่เตาเผาตุ่มสามโคก เตาเผาตุ่มสามโคกเป็นเตาเผาที่ชนชาติมอญที่อพยพมาครั้งกรุงศรีอยุธยาและมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สามโคกได้ก่อตั้งเพื่อเผาเครื่องปั้นดินเผาออกจำหน่ายเป็นสินค้าทางเรือมีทั้ง ตุ่ม อ่าง ครก หม้อ กระปุก และพระพุทธรูป ภาชนะที่สำคัญและเป็นที่รู้จักกันทั่วไปก็คือ “ตุ่มสามโคก” ตุ่มดินเผาเนื้อดินสีแดงตั้งสีหมากสุกใส่น้ำดื่มตามบ้านเรือนทั่วไป

วันนี้เตาเผาตุ่มสามโคกกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีของเมืองสามโคกที่น่าชมและน่าศึกษาอย่างยิ่ง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวัดสิงห์ เป็นวัดโบราณคู่บ้านคู่เมืองสามโคก มีอดีตความเป็นมาในการก่อเกิดเมืองสามโคก เป็นถิ่นที่อยู่ของชุมชนชาวมอญตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยามีโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปกรรมต่าง ๆ ที่น่าเรียนรู้ก่อนที่จะมาเมืองสามโคกจะพัฒนาการมาเป็นจังหวัดปทุมธานี สมควรที่จะได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนสืบไป

บรรณานุกรม

วีรวัฒน์ วงศ์ศุภไทย. มปป. วัดสิงห์. เอกสารอัดสำเนา

จุฑารัตน์ การบุญ. ๒๕๕๑. การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบศิลปกรรมวัดสิงห์ สามโคก

ปทุมธานี. ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย

ศิลปากร: กรุงเทพฯ

เว็บไซต์: GoogleEarth.com ภาพดาวเทียมค้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๒

หนังสือเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการเผยแพร่
ความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
สำคัญในจังหวัดปทุมธานี

ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

พ.ศ. ๒๕๕๙

ฉายา และรายนามที่ปรึกษา

๑. พระมหานิพนธ์ นิปโก เจ้าอาวาสวัดสิงห์

๒. คุณจำนงค์ อิ่มโต

รายนามคณาจารย์

ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมผู้ร่วมโครงการฯ

๑. รองศาสตราจารย์ ไรจน์ คุณเอนก

๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ กิริติประยูร

๓. อาจารย์ ดร.ไตรเทพ วิษย์โกวิทแทน

๔. อาจารย์ จิรวัฒน์ รุ่งเลิศระกุลชัย